



AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA

Saskaņā ar subsidiaritātes principu katra dalībvalsts par savu augstākās izglītības politiku lemj atsevišķi. Tādēļ ES loma ir saistīta galvenokārt ar atbalstu un koordinēšanu. Galvenie Savienības rīcības mērķi augstākās izglītības jomā cita starpā ir šādi: veicināt studentu un personāla mobilitāti, sekmēt diplomu un studiju posmu savstarpēju atzīšanu un veicināt augstākās izglītības iestāžu sadarbību.

JURIDISKAIS PAMATS

Izglītība – un šajā kontekstā arī augstākā izglītība – tika oficiāli atzīta par ES kompetences jomu 1992. gada Māstrihtas līgumā. Lisabonas līgums, ar ko tika grozīts Līgums par Eiropas Savienības darbību (LESD), nemainīja noteikumus par ES lomu izglītības un apmācības jomā. XII sadaļas 165. panta 1. punktā ir teikts: “Veicinot dalībvalstu sadarbību un vajadzības gadījumā atbalstot un papildinot to rīcību, Savienība sekmē pilnvērtīgās izglītības attīstību, pilnīgi respektējot dalībvalstu atbildību par mācību saturu un izglītības sistēmu organizāciju, kā arī kultūru un valodu dažādību.” Savukārt LESD 165. panta 2. punkts paredz, ka Savienības rīcības mērķis ir attīstīt Eiropas dimensiju izglītībā, veicināt studentu un mācībspēku mobilitāti, cita starpā – diplomu un studiju posmu akadēmisko atzīšanu, sekmēt izglītības iestāžu sadarbību, izvērst informācijas un pieredzes apmaiņu par jautājumiem, kas ir kopīgi dalībvalstu izglītības sistēmām, un veicināt tālmācības attīstību.

Vēl Lisabonas līgumā ir iekļauts noteikums, ko var nodēvēt par horizontālu “sociālo klauzulu”. LESD 9. pantā ir teikts: “Nosakot un īstenojot savu politiku un darbības, Savienība ņem vērā prasības, kas saistītas ar augsta līmeņa nodarbinātības veicināšanu, atbilstīgas sociālās aizsardzības nodrošināšanu, sociālās atstumtības apkarošanu, kā arī ar izglītības, mācību un cilvēku veselības aizsardzības līmeņa paaugstināšanu.”

Turklāt Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kurai ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem (LES 6. pants), ir apstiprināts: “Ikvienai personai ir tiesības uz izglītību” (14. pants).

MĒRĶI

A. Stratēģija “Eiropa 2020” un stratēģiskā sistēma “Izglītība un apmācība 2020”

Stratēģija “[Eiropa 2020](#)” ir palielinājusi Eiropas līmeņa politisko ieinteresētību augstākās izglītības jautājumos ([COM\(2010\)2020](#)). Stratēģija “Eiropa 2020” ir vērsta uz gudru, ilgtspējīgu un integrējošu izaugsmi, un tās mērķus ir iecerēts panākt



ar efektīvākiem ieguldījumiem izglītībā, pētniecībā un inovācijā. 2009. gada maijā Eiropadome pieņēma [stratēģisko sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā](#) (“ET 2020”)^[1]. Tajā tika izklāstīti vairāki mērķi, kas jāsasniedz līdz 2020. gadam, tostarp:

- vismaz 40 % iedzīvotāju vecuma grupā no 30 līdz 34 gadiem vajadzētu būt augstākajai izglītībai;
- vismaz 20 % augstskolu absolventu un 6 % iedzīvotāju vecuma grupā no 18 līdz 34 gadiem, kuri ieguvuši sākotnējo profesionālo izglītību, vajadzētu būt kādu laiku pavadījušiem ārzemēs, tur studējot vai apgūstot profesiju;
- vismaz 82 % iedzīvotāju vecuma grupā no 20 līdz 34 gadiem, kuri ieguvuši vidējo vai augstāko izglītību un mācību iestādi pabeiguši pirms 1–3 gadiem, vajadzētu būt nodarbinātiem.

B. Boloņas process

Līdzās pašu dalībvalstu politiskajām iniciatīvām ES aktīvi atbalsta Boloņas procesa prioritātes. Boloņas process jau kopš tā pirmsākumiem 1999. gadā ir bijis vērsts uz to, lai Eiropā tiktu ieviestas salīdzināmākas, saderīgākas un saskaņotākas augstākās izglītības sistēmas, un tā lielākais sasniegums ir Eiropas augstākās izglītības telpa (*EHEA*), kas tika izveidota ar Budapeštas un Vīnes Ministru konferences 2010. gada marta deklarāciju.

C. Atjauninātā ES darba programma augstākās izglītības jomā

2017. gadā Komisija publicēja paziņojumu “Atjaunināta ES augstākās izglītības programma” ([COM\(2017\)0247](#)). Programmas uzmanības centrā ir četras prioritārās jomas:

- augstākās izglītības ietvaros apgūstamo prasmju pielāgošana darba tirgus vajadzībām;
- plašāka augstākās izglītības pieejamība, tās iekļaujošā rakstura palielināšana un popularitātes vairošana sabiedrībā;
- augstākās izglītības inovācijas spējas sekmēšana;
- augstākās izglītības efektivitātes un lietderīguma palielināšana.

D. Eiropas izglītības telpa

2018. gada maijā pēc Gēteborgas augstākā līmeņa sanāksmes Eiropas Komisija publicēja paziņojumu “Spēcīgākas Eiropas veidošana: jaunatnes, izglītības un kultūras politikas nozīme” ([COM\(2018\)0268](#)). Tajā ir izklāstīts Komisijas redzējums par Eiropas izglītības telpas izveidi, kurā cita starpā paredzēts:

- vēl vairāk stiprināt programmu *Erasmus+*;
- līdz 2024. gadam izveidot vismaz 20 “Eiropas Universitātes”, lai tādējādi atbalstītu Eiropas mēroga augstākās izglītības grādu iedibināšanu, kuri tiktu atzīti visā Eiropā;

[1]OV C 119, 28.5.2009., 2. lpp.



- mobilitātes veicināšanas nolūkā izveidot Eiropas studenta karti;
- nākt klajā ar priekšlikumu Padomes ieteikumam par to, kā sekmēt augstākās izglītības un vidējās izglītības diplomu un ārvalstīs pavadītu mācību periodu rezultātu automatisku savstarpēju atzīšanu (COM(2018)0270).

SASNIEGUMI

A. Programma Erasmus+

Programmu [Erasmus+](#) oficiāli pieņēma 2013. gada decembrī^[2], un tās galvenais mērķis ir veikt ieguldījumus Eiropas izglītībā, apmācībā un jaunatnes un sporta iniciatīvās, izmantojot vienotu, integrētu programmu. Programmā *Erasmus+* ir apvienoti iepriekšējā Mūžizglītības programmā (2007–2013) atsevišķi nodalītie nozaru un transversālie politikas pasākumi augstākās izglītības jomā (*Erasmus*, *Erasmus Mundus*, *Tempus*, divpusējās programmas ar citām valstīm vai kontinentiem), skolas izglītības jomā (*Comenius*), profesionālās izglītības un apmācības jomā (*Leonardo da Vinci*) un pieaugušo izglītības jomā (*Grundtvig*), kā arī jaunatnes programmas (“Jaunatne darbībā”) un Eiropas integrācijas studijas (*Jean Monnet*). Turklāt pirmo reizi ir iekļauts arī sports. *Erasmus+* budžets ir 14 miljardi EUR, un sadarbība ir iespējama gan starp dalībvalstīm, gan arī starp dalībvalstīm un trešām valstīm. Programmā *Erasmus+* pasākumi ir pārveidoti un racionalizēti, grupējot tos šādās trīs pamatdarbībās visās programmas mērķa nozarēs:

- personu mobilitātes veicināšana mācību nolūkos;
- sadarbība inovācijas veicināšanai un labas prakses apmaiņa;
- atbalsts politikas reformām.

Augstākā izglītība ir viens no nozīmīgākajiem elementiem programmas *Erasmus+* visaptverošajā struktūrā. Vismaz 33,3 % no *Erasmus+* kopējā budžeta ir paredzēti augstākajai izglītībai. Paredzams, ka laikposmā no 2014. gada līdz 2020. gadam mobilitātes programmās piedalīsies divi miljoni augstskolu studentu. *Erasmus+* atbalsts ir paredzēts ne tikai augstskolu studentu un mācībspēku mobilitātes veicināšanai – finansētas tiek arī *Erasmus Mundus* maģistrantūras studijas un *Erasmus+* kredīti, ko piešķir maģistrantūras studiju finansēšanai. Kopš 2018. gada programma atbalsta arī iepriekš minēto “Eiropas Universitāšu” projektu – pirmajā iesniegto priekšlikumu atlasē tika izraudzītas 17 “Eiropas Universitātes”, kuru darbībā iesaistījušās 114 augstākās izglītības iestādes no 24 dalībvalstīm.

2018. gada maijā Komisija nāca klajā ar priekšlikumu nākamajai programmai, kas darbosies laikposmā no 2021. līdz 2027. gadam ([COM\(2018\)0367](#)). Programmas vispārējā struktūra nav mainīta, tostarp ir saglabāts jau programmā *Erasmus+* ieviestais dalījums trīs pamatdarbībās. Taču ir ierosināts salīdzinājumā ar 2014.–2020. gada plānošanas periodu divkāršot programmas budžetu, tādējādi palielinot to līdz 30 miljardiem EUR.

[2]OV L 347, 20.12.2013., 50. lpp.



B. Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktie pasākumi

Programma “Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktie pasākumi” ietilpst ES pētniecības un inovācijas pamatprogrammā 2014.–2020. gadam (“Apvārsnis 2020”) un ir paredzēta pētnieku izglītošanās un karjeras veidošanas mērķiem, īpaši koncentrējoties uz inovācijas prasmēm. Šī programma finansē visas pasaules mērogā īstenotu starpnozaru mobilitāti, kura kalpo izcilu zinātnisko pētījumu veikšanai jebkurā nozarē. Augstākās izglītības kontekstā ar Marijas Sklodovskas-Kirī stipendijām tiek atbalstīta transnacionāla, starpnozaru un starpdisciplināra mobilitāte. Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosauktie pasākumi ir kļuvuši par galveno ES programmu doktorantūras izglītības līmenī – finansējums paredzēts 25 000 doktorantūras studentiem, kā arī pēcdoktorantūras pētniecības projektiem. Līdzās starpvalstu mobilitātes veicināšanai programmas mērķis ir arī pārvarēt faktiskās un iedomātās barjeras starp akadēmisko sektoru un citām nozarēm, it sevišķi uzņēmējdarbību. Marijas Sklodovskas-Kirī programmas ietvaros tiek finansēta arī [Eiropas zinātnieku nakts](#) – plašai sabiedrībai domātu pasākumu cikls, kurš Eiropā notiek ik gadu septembra ceturtajā piektdienā un kura mērķis ir popularizēt zinātnieku veikto pētniecisko darbu. Nākamajā ES pētniecības un inovācijas pamatprogrammā 2021.–2027. gadam (“Apvārsnis Eiropa”) būtiskas izmaiņas Marijas Sklodovskas-Kirī programmā nav paredzētas.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Līdz ar savas politiskās nozīmes palielināšanos pēdējās desmitgadēs Parlaments ir spējis arvien vairāk ietekmēt augstākās izglītības politikas veidošanu Eiropā.

A. Mobilitāte

Parlaments ir konsekventi tiecies panākt budžeta palielinājumu pastāvošajām augstākās izglītības programmām, tostarp *Erasmus+*, un sekmīgi to panācis. 2017. gada februārī Parlaments pieņēma rezolūciju par *Erasmus+*^[3], kurā ir analizēts pirmajos programmas īstenošanas gados paveiktais, akcentēti panākumi un ierosinātas izmaiņas, kas būtu jāveic, lai uzlabotu šo daudzgadu programmu tās darbības perioda otrajā daļā. Attiecībā uz *Erasmus+* nākamo izlaidumu Parlaments ierosināja trīskāršot programmas budžetu līdz 41 miljardam EUR, lai tādējādi pavērtu iespējas piedalīties lielākam dalībnieku skaitam un nodrošinātu, ka programma ir iekļaujošāka. Turklāt Parlaments uzsvēra, ka ir vajadzīga labāka sadarbība ar citām Eiropas finansēšanas programmām, kā arī līdzfinansējums pasākumiem, kurus patlaban nefinansē no *Erasmus+* līdzekļiem^[4]. Jaunās *Erasmus+* regulas galīgo tekstu ir paredzēts apspriest ar Padomi un panākt vienošanos Parlamenta 9. sasaukuma perioda sākumā. Raugoties uz iespējamību, ka Apvienotā Karaliste varētu izstāties no ES bez vienošanās, Parlamentam bija būtiska loma to jauniešu tiesību un statusa nodrošināšanā, kuri šobrīd piedalās *Erasmus+* apmaiņā^[5].

[3]OV C 252, 18.7.2018., 31. lpp.

[4]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2019\)0324](#).

[5]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2019\)0167](#) – “Uzsākto mācību mobilitātes pasākumu turpināšana programmā *Erasmus+* saistībā ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES.”



B. Saikne ar nodarbinātību

Jau gadiem ilgi Parlamentu vienmēr ir interesējuši augstākās izglītības jautājumi un saikne starp augstāko izglītību un nodarbinātību. 2012. gadā Parlaments pieņēma rezolūciju par Eiropas augstākās izglītības sistēmu modernizāciju^[6], aicinot augstākās izglītības iestādes integrēt savās mācību programmās mūžizglītību un pielāgoties jaunajiem uzdevumiem, radot jaunus studiju virzienus, kuros atspoguļotos darba tirgus vajadzības. Pamatojoties uz Komisijas 2017. gada 30. maija paziņojumu par atjauninātu ES augstākās izglītības programmu ([COM\(2017\)0247](#)), Parlaments 2018. gada 12. jūnijā pieņēma rezolūciju par izglītības modernizāciju Eiropas Savienībā^[7]. Pievēršoties augstākās izglītības jomai, šajā rezolūcijā ir aicināts izveidot Eiropas izglītības telpu un dalībvalstis tiek mudinātas vairāk ieguldīt augstākajā izglītībā un sekmēt sadarbību starp augstāko izglītību, darba pasauli, rūpniecību, pētnieku aprindām un sabiedrību kopumā.

C. Boloņas process

Parlaments ir ilgstoši izrādījis interesi par konsolidācijas jautājumiem un Boloņas procesa panākumiem. 2012. gadā tas pieņēma rezolūciju^[8], kurā bija uzsvērtas Boloņas reformu nozīme Eiropas augstākās izglītības telpas (*EHEA*) izveidē un stratēģijas “Eiropa 2020” mērķu īstenošanā.

Parlamenta 2015. gada 28. aprīļa rezolūcijā^[9] pausts viedoklis, ka Boloņas procesa reformas Eiropā ir devušas nozīmīgu ieguldījumu izglītības sistēmu kvalitātes uzlabošanā un augstākās izglītības pievilcīguma vairošanā. Turklāt, pateicoties Boloņas procesam, augstākās izglītības struktūras ir kļuvušas labāk salīdzināmas un diplomu atzīšanas kontekstā ir paredzētas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas.

2018. gada aprīlī Parlaments pieņēma rezolūciju par Boloņas procesa īstenošanu^[10]. Tajā tika prasīts nākamajā 2018. gada *EHEA* ministru konferencē Parīzē kritiski izvērtēt procesu. Rezolūcijā tika uzsvērts, ka ir jāuzlabo izglītības sociālā dimensija, paverot konkrētas iespējas iegūt augstāko izglītību studentiem ar invaliditāti un no nelabvēlīgas vides. Tajā pausts atbalsts pieejamiem un taisnīgiem mobilitātes stipendiju un pabalstu piešķiršanas mehānismiem. Rezolūcijā ES un dalībvalstis arī ir aicinātas palielināt izglītībai atvēlēto budžetu, lai garantētu, ka augstāko izglītību valsts augstskolās var apgūt bez maksas un ka tā ir pieejama visiem.

Pierre Hériard
01/2020

[6]OV C 258 E, 7.9.2013., 55. lpp.

[7]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2018\)0247](#).

[8]OV C 251 E, 31.8.2013., 24. lpp.

[9]OV C 346, 21.9.2016., 2. lpp.

[10]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2018\)0190](#).

